רבי אליעזר ורבי יוסי עד שקרעו ס"ת בחמתן קרעו ס"ד אלא שנקרע ספר תורה והיה שם זקן א' ורבי יוסי בן קסמא שמו אמר תמיהני אם לא הוה בהכ"נ זה בית ע"ז וחזר ואמר הכדין מחבריה נכנס לפניו רבי יעקב בר אידי א"ל כתיב [1]כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וגו' וכי כל דיבור ודיבור שהיה יהושע יושב ודורש היה אומר כך אמר משה אלא יהושע יושב ודורש ויודעין הכל שהתורה של משה היא אף אתה אליעזר יושב ודורש והכל יודעין שהתורה של' היא אמר להן מפני מה אין אתן יודעין לרצות כבן אידי חבירנו ורבי יוחנן מאי כולי האי דבעי דימרון שמעתא משמיה [א]דאף דוד ביקש עליה רחמים שנאמר [2]אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיך סלה וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אזכה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שמעון בן נזירא בשם ר' יצחק אמר כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה מפיו בעולם הזה שפתיו רוחשות עמו בקבר שנאמר [3]וחכך כיין הטוב וגו' דובב שפתי ישנים מה כומר של ענבים זה כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף שפתותיהם של צדיקים כיון שאומרין דבר הלכה מפיהם של צדיקים שפתותיהן מרחשות עמהן בקבר מה הנאה לו בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון רבי יצחק אמר כהדין דשתי חמיר עתיק (אע"ג דלית ליה) אע"ג דשתי ליה טעמא בפומא. (א)רב(ה) גידל אמר האומר שמועה בשם אומרה יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו שנאמר [4]אך בצלם יתהלך איש כתיב [5]רב אדם יקרא איש חסדו זה שאר כל אדם ואיש אמונים מי ימצא זה רבי זעירא דא"ר זעירא (ו)ליתנן צריכין חששין לשמעתיה דרב ששת דהוא גברא מפתחא אמר ליה ר' זעירא לרבי אסי חכים רבי לבר פתייא דאת אמר שמעתא משמיה אמר ליה ר"י אמרה משמיה א"ל ר' זעירא לר' אסי חכים ר' לרב דאת אמר שמעתתא משמיה א"ל ר' אדא בר אהבה אמרה משמיה אין דור שאין בו ליצנין כדורו של דוד מה היו פרוצי הדור עושין היו הולכין אצל חלונותיו של דוד אומרין לו דוד דוד אימתי יבנה בהמ"ק אימתי בית ה' נלך והיה דוד אומר אע"פ שמתכוונין להכעיסני יבא עלי אם לא הייתי שמח בדבריהם דכתיב [6]שמחתי באומרים לי בית ה' נלך[ב](ז) [7]והיה כי ימלאו ימיך ושכבת את אבותיך אמר(ז) לו הקב"ה לדוד ימים שלמים אני מונה לך ולא ימים חסרים כלום שלמה בנך יבנה בה"מ אלא להקריב [ג]קרבנות ציבור חביב(ח) עלי צדקה ומשפט שאתה עושה יותר מן הקרבן שנא' [8]עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח:

הדרן עלך מצרפין שקלים

הלכה א מתני' [א]בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרוס הפסח בפרוס העצרת בפרוס החג [ב]והם(ט) גרנות של של מעשר בהמה דברי ר"ע בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר ובאחד בסיון ובעשרים ותשעה באב ר' לעזר ור"ש אומרים בא' בניסן בא' בסיון בכ"ט באלול ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יו"ט [ג]ואי אפשר לעשר ביו"ט לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול: **גמ'** א"ר אבהו כל הן דתנינן פרס פלגא (ב)פלגא דל' יום קודם למועד שדורשים בהלכותיו: והן גרנות וכו': א"ר יוחנן מפני שהן פרקי לידה ר' אחא (ג)ור' תנחום בר חייה בשם ריב"ל כדי(י) [ד]שתהיה הבהמה מצויה לעולי רגלים א"ר יודן שלא יבא לידי בל תאחר א"ר יוסה כל (ה) המשהה טבלו (ד)עובר בבל תאחר תמן

קרבן העדה

לפי שיש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו: **ה"ג ור"י בן קיסמא שמו אמר תמהני אם לא הוה בהכ"נ זו ע"ז.** הרי לאין לכעוס על דברים הנעשים בבהמ"ד: **וחזר ר"י ואמר הכדין מחבריה.** וכי מה אתה מדמין נדון שלפנינו להתם דהתם חברים היו ולא היה להם לכעוס אבל ר"א תלמידי הוא ומותר לי לכעוס עליו: **כן צוה יהושע.** העיד עליו המקרא שכל מה שעשה מפי משה עשה אפילו מה שאמר סתם שהרי אי אפשר בכל דבר ודבר שאמר יהושע אמר כן אמר משה ואפילו הכי אפשיד קרא דמפי משה הוה אלא שהכל יודעין וכו': **מאי כולי האי.** דקפיד על ר"א שלא אמר הלכה משמו: **ומשני דבעי וכו'.** שר"ה שיאמרו שמועה משמו אף לאחר מיתתו ואם בחייו לא יאמרו משמו כ"ש לאחר מותו: **שיהא חי וקיים לעולמים.** בעוה"ז הרי אמר הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא: **רוחשות.** נעות: **דובב שפתי ישנים.** רישיה דקרא וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים: **כומר.** כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין והיין נוח לצאת: **דובב.** היין רוחש ונע ויוצא למעלה: **קונדיטון.** כוס של דבש עם יין ופלפלין: **חמר עתיק.** יין ישן: **אע"ג.** שכבר עבר זמן מה ששתה עדיין טעמו בפיו והכא פליגי מ"ד כמאן דשתה קונדיטון בעינן נמי שעשה מעשים טובים בעוה"ז כמו שיש בקונדיטון עוד בשמים טובים אבל אמירת הלכה לחוד לא מהני ומ"ד כמאן דשתה חמר עתיק לעולם מהניא ליה אמירת ההלכה שיהו שפתותיו דובבות בקבר: **ה"ג רב גידל אמר האומר שמועה בשם אומרה וכו'.** יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו שע"י כן יגיד הדבר על אופנו דעיקר הלימוד מרבו בראיית פניו דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך: **אך בצלם.** שעומד לנגדו והיינו צלם של רבו יתנהג האיש האומר השמועה: **ה"ג כתיב רב אדם וכו' זה שאר כל אדם.** וה"פ רוב בני אדם יקרא איש תורתו ואינו מקפיד לומר בשם האומרו. נ"א הרב שבאדם כלומר מי שהוא גדול בתורה יקרא כל איש ואיש תורת חסד שהיה על לשונו שיאמרו שמועות משמו מפי השמועה כנגד כן פירש ניפה מראה וראשון נראה לי: **זה ר"ז.** שאינו אומר שמועה בשם אדם אלא א"כ נתאמת לו מי אמרה: **ה"ג דאמר ר"ז ליה אנן צריכין חוששין לשמעתיה דרב ששת.** וכ"ה בפ' קמא דשבת וה"פ אין אנו צריכין לחוש לשמועות שאמר רב ששת בשם הגדולים: **דהוא גברא מפתחא.** שעיניו סתומות וכמו שקורין לסומא סגי נהור כך קורין אותו מפתחא לשון פתוח וכיון שאינו יכול לראות האנשים ששומע מפיהם ואפשר שמא אינם אמיתא והוא טועה בטביעת קלא כן פירש ב"מ ולי נראה כיון שאינו רואה אינו יכול לכוין הדברים שהרי אי אפשר לו לאמרה כאילו בעל השמועה עומד לנגדו שהרי לא ראה אותו מעולם הלכך אין סומכין עליו כזה: **ה"ג חכים ר' לבר פדה דאת אמר שמעתא משמיה.** וה"פ וכי מכיר אתה לבר פדה שאתה אומר שמועה משמו שמא המגידים לך משמו משקרים. נ"א שמא בר פדה לא אמרה אלא אינש אחרינא אמרה: **א"ל ר"י אמרה משמיה.** ותוקמו שאינו משקר: **אין דור שאין בו ליצנים.** משום דבעי מימר שבדורו של דוד היו ליצנים והוא היה שמח במיתתו לכן מייתי ליה הכא: **אימת יבנה בה"מ.** משום דהקב"ה אמר לו רק אתה לא תבנה הבית נמצא ימי דוד מעכבין בנין בה"מ והיו אומרים מתי ימות ויבנה ביהמ"ק: **יבא עלי.** לשון שבועה הוא יבא עליו כך וכך אם לא שכדבריו כן הוא: **שמחתי באומרים לי בית ה' נלך.** אע"ג שמיתתו תלויה בו כמו שתלויה בתפלה במלאכת מדין: **והיה כי ימלאו ימיך וכו'.** קרא יתירא הוא דה"מ למכתב והיה כי תשכב אלא כי מלך אל אבותיך והיה כי ימלאו ימיך נ"ל: **ימים שלמים אני מונה לך.** אע"ג שע"י אריכת ימיו מתעכב בנין הבית אני ממלא לך שנותיך מיום ליום שמעשיו חביבין לפני הקב"ה מבנין בית המקדש:

הדרן עלך מצרפין שקלים

הלכה א מתני' בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. שנה היו נותנין כל השקלים ותורמין ממנה ג' קופות כדתנן בפ"ג: **בפרוס הפסח.** ט"ו יום קודם המועד וגמ' מפרש: **והן גרנות של מעשר בהמה.** ג' פרקים אלו הן ג' גרנות של מעשר בהמה שזמנים אלו קבעו חכמים לעשר הבהמה שנולדו וכמו שהגורן קובעת למעשר דגן כך זמנים אלו קובעות לאסור הבהמות שנולדו באכילה עד שיעשר אבל קודם הפרק מותר לאכול אע"פ שלא עישר וטעם שקבעו חכמים ג' זמנים אלו וגם במאי פליגי הני תנאי מפרש בגמ': **גמ' כל הן דתנינן.** כל היכא דתנן פרס פירושו המחצה וה"נ המחצה משלשים יום שקודם המועד שדורשין בהלכות המועד: **מפני שהן פרקי לידה.** הא דתנן והן גרנות למעשר בהמה היינו טעמא לפי שבזמנים הללו הבהמות יולדות שיש בהמות שמבכירות לילד קודם פסח ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת ויש שמאחרות עד בין העצרת לחג: **כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים.** דכיון דאין זמן לעשר הבהמות עד פרוס הרגלים משהי איניש בהמתם עד אותו זמן דלא לישתטיהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות: **שלא יבא לידי בל תאחר.** שמתוך שהוא תורם סמוך לרגלים לא ישהה מלהקריבן א"נ אם לא יעשר כל פעם סמוך לרגל כי אם בפעם אחת יעשר כל בהמותיו לא יביא כל מעשרותיו ברגל הראשון לירושלים כי רב ממנו לאכלם ברגל א' ומתוך כך הוא משהה אותן בביתו ויבא לידי בל תאחר: **כל המשהה טבלו עובר.**

ריבב"ן

מתני' בשלשה פרקים תורמין את הלשכה. תחלה היו מניחין השקלים בשופרות שהיו במקדש כדתנן בפרקין דלעיל נתמלאו השופרות מניחין כל הכסף בלשכה ובג' פרקים הללו תורמין בג' קופות וכל קופה מחזקת ג' סאין והיא נקראת תרומה: **בפרוס הפסח.** ירושלמי א"ר אבהו כל הן דתנינן פרס פלגא דהיינו ט"ו יום קודם לפסח שהן חצי מל' יום שדורשין בהלכות פסח קודם לפסח והן גרנות למעשר בהמה שנתחייב לעשרן כתבואה שנתחייבה בגורן בתרומה לאחר שנעשה כרי. ירושלמי א"ר יוחנן מפני שהם פרקי לידה יש מהן שמבכירות סמוך לפסח ויש מהן שמאוחרות אחר פסח ר' אחא ור' תנחום בשם ריב"ל כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים והכי איתא בבכורות בפ' בתרא: **בן עזאי אומר בכ"ט באדר כו'.** במאי קא מפלגי ר"ע סבר אדר סמוך לניסן ותנין חסר ומנין מלא ומנין דמקלע ביום ל' ומנין דמקלע ביום כ"ט מש"ה לא קבע ליה זמן ובן עזאי סבר אדר סמוך לניסן לעולם חסר והלכך קבע ליה בכ"ט שהן ט"ו יום קודם לרגל באחד בסיון איידי דלא נפישי בהמות לעשר שרובן יולדות באדר ונתעשרו בבר אי אמרת ליקדום ט"ו קודם הרגל אדמטי רגל שלמי: **בכ"ט באב.** בן עזאי לטעמיה דאמר האלולים מתעשרין לעצמן דמספקא ליה אי אחד באלול ר"ה למעשר בהמה אי אחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה ופריך ליעשרינהו ביום ל' באב ומנין דמחסרי ליה לאב ובעינן למעבד היכרא לחדש ולישן כדכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וכו' שנה שנה כל אחד ואחד בתוך שנתו ר' אלעזר ור"ש אומרים באחד בניסן דס"ל כרשב"ג דאמר שתי שבתות דורשין קודם לרגל בא' בסיון כדאמר בן עזאי לעיל. בכ"ט באלול ר' אלעזר ור"ש לטעמיה דאמרי באחד בתשרי ר"ה למעשר בהמה: **וא"א לעשר ביו"ט.** ופריך ותיפוק ליה דבעינן למיעבד היכרא לחדש ולישן חדא ועוד קאמר חדא דבעינן למיעבד היכרא לחדש ולישן ועוד מפני שהוא יו"ט וא"א לעשר ביו"ט מ"ט [משום] סקרתא שנוגע בעשירי בראש הכבש ואסור לצבוע ביו"ט וקשה בלא"ה נמי אין מעשרי' ביו"ט דתנן בביצה בפ' בתרא אין מקדישין וכו' ויש לתרץ הואיל דזמנן קבוע הוא מותר לעשר בשבת דאמר ר' יוחנן מקדיש אדם את פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט ומפרש טעם לפי שקבוע

תקלין חדתין

שום נחלקו בו ר"א ור"י אם מותר לטלטלו בשבת לנטול בו את הדלת כיון שיש תורת כלי עליו: **קרעו.** משמע בכוונה נקרע משמע ממילא: **בהכ"נ זו ע"ז.** משום כל הכועס כאלו עע"ז: **הכדין בחברי.** כלומר מה שאירע כך בחברים הוא דאירע ומאי מדמית לה שאני כועס על ר"א שהוא תלמידי: **נכנס לפניו ר"י בר"א.** נ"ב לפייסו: **מאי כולי האי.** למה הקפיד כ"כ על ר"א שיאמר דבר משמיה ומשני אף דוד בקש עליה רחמים: **וכי עלתה ע"ד של דוד שיהא חי וקיים לעולמים.** והלא כבר נגזרה מיתה לבני אדם הראשון: **בבכ"נ ובבמ"ד.** בבכ"נ יאמרו תהלותיו ותפילותיו ובבהמ"ד יאמרו דבר הלכה משמו והיינו עולמים דתפלה חיי שעה ותורה חיי עולם והם נגד עוה"ז ועוה"ב: **רוחשות.** שאור התורה היוצא מפי האומר מתקשר בהשארת נפשו ולכן רוחשות שמגיע בשורש שממנו ככומר של ענבים: **קונדיטין.** יין עם דבש: **חמר עתיק.** יין ישן: **דהוא גברא מפתחא.** סגי נהור ושמא לא דקדק יפה דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך ואמרו בגמ' הכי דמחדדנא דחזיתיה לר"מ מאחורי' כו': **חכים רבי.** וכי מכיר אתה אותו: **ר"י.** שהוא איש אמונים: **אין דור.** איירי דאיירי לעיל מדוד מייתי ליה הכא: **אימתי יבנה.** והם ידעו מה שאמר הש"י לדוד אתה לא תבנה הבית: **יבא.** לשון שבועה: **כי ימלאו וגו'.** מייתי לה הכא למדרש אף שהיה דוד שמח כ"כ בבנין בהמ"ק אף שימות מ"מ הקדוש ברוך הוא לא עשה כן אלא מלא את ימיו:

הדרן עלך פרק מצרפין שקלים

בשלשה פרקים תורמין את הלשכה. שהיו מונחים בה כל השקלים: **בפרוס.** מפרש בגמ': **והן גרנות למעשר בהמה.** שאלו הזמנים קבעו חכמים למעשר הבהמות שנולדו לאסור באכילה עד שיעשר ובפ"ב דבכורות מפרש אמאי קרי לי' גורן אבל קודם הפרק מותר לאכול אע"פ שלא עשר וטעמא מפרש בגמ': **בן עזאי אומר כו'.** פלוגתייהו מפרש בגמ': **גמ' פרקי לידה.** הבכורות יולדות לפני הפסח והמאוחרות קודם עצרת ויש שאין יולדות עד בין עצרת לחג וכנגדם תקנו חכמים שלשה זמנים למעשר בהמה: **כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים.** דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פרוס הרגלים ומשהי איניש בהמתן עד אותו זמן דלא לשתטיהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות: **כל תאחר.**

מסורת הש"ס

א) שבת פ"ק הל"ב וקדושין פ"א הל"ז, ב) למה לי שלשי צריכין ראשין, ג) מילת והיה ליתא במקרא, ד) ירושלמי ברכות פ"ב הל"א ור"ה פ"א הל"א ומו"ק פרק ג הל"ז ודברים רבה פ"ה, ה) סוטה מט ב, ו) (בכורות נח ע"ב, ז) שם נח א.

* * *

עין משפט נר מצוה

- א א מיי' פרק ג משקלים הל"ה:
- ב ב מיי' פרק ז מבכורות הל"ח:
- ג ג מיי' פ"ד מת"ת הלכה כ"ו ופ"ב מחגיגה הלכה ט:
- ד ד מיי' פרק ז מבכורות הל"ח:

* * *

נוסחת הבבלי

(א) רב גדיל אמר כו': (ב) פלגא כל' יום כו': (ג) ר' תנחום בר חיא כדי כו': (ד) עובר תמן כו':

* * *

הגהות הגר"א

[א] נ"ל אף דוד: [ב] נ"ל מה כתיב והיה כי ימלאו ימיך ושכבת את אבותיך וכו': [ג] מלת צבור מיותר ונ"ל אלא להקריב קרבנות וכו':

* * *

ציון ירושלים

כל המשהה טבלו עובר בבל תאחר. עי' רמב"ם פרק יד ממעה"ק ה"ג שכתב סתם מעשרות ולא הזכיר מעשר בהמה. ועי' תוס' ר"ה דף ד' ד"ה למעשרות דה"ה תרומה וביכורים:

* * *

גליון הש"ס

[א] עי' בתוס' ר"ה דף ד' ע"א ד"ה ומעשרות ול"ע שלא הביאו דברי הירושלמי והביאור לדברי הירוש' עיין ק"ע שפירושו דחוק ונראה דר"י בא ליתן טעם אמאי קבעו זמן ט"ו יום קודם החג דלכל הטעמים שנאמרו בזה היה מקום להקדים הזמן או לאחרו איזה ימים. ולזה בא ר"י ליישב דבאמת הדבר קשה הרי הנולדים אחר פרס החג עובר על ב"ת ועב"פ על עשה ובלא שמה ועי' בט"א בר"ה דף ד' אמנם הדבר נכון דהרי אמרו בתענית דף י' ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת. ולא"כ כיון שאותן שיבואו מנהר פרת לירושלים נמשך הליכתן ט"ו יום דהיינו פרס החג ואותן אין עוברין על הנולדים אח"כ כיון שאין יכולין להביאן עמהם ולכן קבעו חז"ל זמן זה שהוא זמן קבוע לכל וכשם שאלו אין עוברין כך כל ישראל אין עוברין משא"כ אם היו מקדימין לא היו עוברין על הנולדים לאח"כ וגם אם יקרבו לא יוכלו להביא הבאים מרחוק ט"ו יום מירושלים והוי דהא ר' יוסה לומר דבבבל המשהה טבלו עובר בב"ת לכך קבעו זמן זה וה"ש:

משנת אליהו

י"ד סי' רמ"ב סעיף ט"ו ס' ג' דעות. ורבינו הגאון פסק כהשוות ירושלמי ובבלי והביא מירושלמי דלהיה [illegible]

[illegible] הדרן עלך מצרפין שקלים

תורה אור השלם

1. כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ כֵּן צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לֹא הֵסִיר דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: יהושע יא טו 2. אָגוּרָה בְאָהָלְךָ עוֹלָמִים אֶחֱסֶה בְסֵתֶר כְּנָפֶיךָ סֶּלָה: תהלים סא ה 3. וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים: שיר השירים ז י 4. אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֶּךְ אִישׁ אַךְ הֶבֶל יֶהֱמָיוּן יִצְבֹּר וְלֹא יֵדַע מִי אֹסְפָם: תהלים לט ז 5. רָב אָדָם יִקְרָא אִישׁ חַסְדּוֹ וְאִישׁ אֱמוּנִים מִי יִמְצָא: משלי כ ו 6. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית יְיָ נֵלֵךְ: תהלים קכב א 7. כִּי יִמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ וַהֲקִימֹתִי אֶת זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ וַהֲכִינֹתִי אֶת מַמְלַכְתּוֹ: ש"ב ז, יב 8. עֲשֹׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לַיְיָ מִזָּבַח: משלי כא ג